

FÖRSKOLESERIEN

Studiehandledning

Arbeta med svenska som andraspråk

Natur & Kultur

Studiehandledning

Arbeta med svenska som andraspråk

Att ett barn utvecklar fler än ett språk ska ses som en möjlighet och en värdefull resurs. Samtidigt innebär det en utmaning, inte bara för barnet utan även för oss som arbetar i förskolan. I vår undervisning behöver vi möta alla barn där de är i sin språkutveckling samtidigt som vi behöver arbeta medvetet med specifika delar som stärker andraspråksinläringen.

Denna studiehandledning är tänkt att ge verktyg och metoder för att utveckla arbetet med svenska som andraspråk. Att ni läser boken *Arbeta med svenska som andraspråk* i kombination med att genomföra kollegiala samtal utifrån denna studiehandledning hoppas jag att ni får både inspiration och nya insikter i arbetet med att ge alla barn en stark språklig grund.

Upplägg

Innan varje träff läser ni utvalda sidor ur boken och reflekterar individuellt över innehållet. Till vissa träffar ingår även att göra en verksamhetsobservation eller aktivitet, som ni sedan reflekterar tillsammans kring under träffen.

Vid varje träff utses en samtalsledare som fördelar ordet och säkerställer att alla får lika mycket taltid och utrymme i samtalen. Samtalsledaren ser även till att samtalen behåller fokus på kärnfrågan. Utse även en person som för gemensamma minnesanteckningar. Turas om att ta ansvar för dessa roller vid de olika träffarna, så att alla får möjlighet att leda och bidra.

För att samtalet ska bli ett lärandetillfälle behöver alla som deltar vara aktiva och nyfikna på samtalets innehåll. Använd de didaktiska frågeställningarna ”vad, hur, varför” i samtalen för att komma djupare in i era reflektioner. Exempel på frågeställningar skulle kunna vara:

- Hur ser du på ... ?
- Hur tänker du/tänkte du ... ?
- Vad innebär detta för dig?
- Berätta mer om ...
- På vilket sätt ... ?
- Det där lät intressant. Kan du beskriva lite närmare?
- Kan du utveckla det lite mer?
- Kan du hjälpa mig att förstå hur du menar med ... ?
- Kan du ge mig ett exempel på ... ?
- Vad innebär problemet eller utmaningen med det?
- Vad lägger du in i begreppet ... ?
- Vad grundar du dig på när du säger att ... ?
- Hur kommer det sig att du säger så ... ?
- Hur ser du själv på det du beskriver?
- Vilka konsekvenser ser du av detta?
- Finns det andra perspektiv?
- Ser du andra möjligheter?

Inför träff 1

Läs sidorna 8–35 och skriv ner dina tankar från texten eller reflektionsrutorna.

TRÄFF 1 – Att utveckla flera språk

I boken har ni har ni läst om de särskilda utmaningar som möter ett barn som utvecklar ett andraspråk, men också om de möjligheter som öppnas upp genom ökad kunskap om andraspråksutveckling.

Gör så här

Om ni är fler än fem personer i gruppen, dela gärna upp er för att få tillräckligt med tid för samtal. Om ni kommer från olika arbetslag, blanda gärna grupperna för att skapa ett brett och varierat diskussionsunderlag.

Låt varje deltagare presentera sina reflektioner under 3–5 minuter och låt därefter de övriga deltagarna ställa frågor under 5–10 minuter, innan ni går vidare till nästa person.

Sammanfatta era reflektioner och gå därefter igenom frågorna nedan, en i taget. Se till att alla får komma till tals, och uppmuntra varandra genom att ställa nyfikna och öppna frågor under samtalets gång.

Frågor

- När kan ni dra nytta av era egna språkkunskaper i vardagen, såväl svenskan som andra språk ni kan?
- I vilka sammanhang och hur kan ni uppmuntra barnen till att transspråka i er verksamhet?
- Hur kan ni tänka för att motverka Matteuseffekten?
- I avsnittet *innehåll – semantik* nämns ordet *säng* som ett ord som kan ge oss olika inre bilder. Välj ett annat substantiv som ni alla känner till och beskriv hur ni ser på ordet. Reflektera tillsammans över hur era inre bilder skiljer sig åt.
- I vilka miljöer får era barn möta läsning och skriftspråk? Är någon del av miljön mer eller mindre representativ? Varför/varför inte?

Inför träff 2

Läs sidorna 36–75. Välj ett fokusområde och tänk ut en aktivitet du vill prova med barnen kopplad till detta. Titta samtidigt i läroplanen för att säkerställa att din aktivitet kopplas till målområden även där.

TRÄFF 2 – Fokusområden i andraspråksutvecklingen

Att arbeta med fokusområden är en metod som bidrar till ett mer systematiskt och målmedvetet arbete med språkutveckling. Under den här träffen kommer ni tillsammans att påbörja planeringen av aktiviteter utifrån de fokusområden ni valt.

Gör så här

Diskutera gärna i samma grupper som under träff 1. Anpassa tiden efter antalet deltagare, och låt den som har flest bokstäver i sitt namn börja.

Den första deltagaren beskriver sin planerade aktivitet. Därefter får övriga deltagare ställa frågor och komma med förslag på hur aktiviteten kan utvecklas. Avsluta med att samtala om målet med aktiviteten och hur fokusområdet skulle kunna användas även i vardagliga situationer. Om aktiviteten exempelvis är en sångsamling med fokus på motsatsord, fundera på hur dessa motsatsord kan integreras i andra vardagliga situationer, som vid påklädning i hallen eller under måltiderna. Gå sedan vidare till nästa deltagare.

När alla deltagare presenterat sin aktivitet och fått respons från övriga, ägnar ni sista delen av träffen åt att färdigställa planeringen av aktiviteten, enskilt eller tillsammans med en kollega från samma arbetslag.

Inför träff 3

Genomför din planerade aktivitet från träff 2. Reflektera kring undervisningssituationen och fundera på om något lärande skedde hos barnen och i så fall vilket. Var uppmärksam på om du även kan se att barnen tillägnat sig nya kunskaper kopplade till aktiviteten i andra, friare, sammanhang. Läs gärna igenom kapitlet om fokusområden igen för att kunna fördjupa samtalet ytterligare under träff 3.

TRÄFF 3 – Uppföljning av fokusområden i andraspråsutvecklingen

Gör så här

Samtala gärna i samma grupper som vid tidigare träffar. Anpassa tiden efter antalet deltagare. Är ni flera som genomfört samma aktivitet så kan ni redovisa tillsammans.

Var och en presenterar sitt fokusområde. Slå gärna upp det valda området i boken och ha det framför er när ni beskriver hur aktiviteten genomfördes. Lyft fram vilket lärande ni sett hos barnen och i så fall hur ni märkte att barnen tagit till sig av det planerade innehållet.

Därefter får övriga deltagare ställa reflekterande frågor kring vad som fungerat väl och vad som skulle kunna utvecklas. Använd er av texten i boken kring respektive utmaning för att se hur den stämmer med upplevelsen av aktiviteten. Ta gärna stöd i frågeställningarna som finns med i inledningen i denna studiehandledning. Avsluta varje deltagares genomgång med en sammanfattning och gärna en tanke om hur arbetet kan fortsätta.

Reflektera slutligen tillsammans kring frågorna i reflektionsrutorna i kapitlet *Fokusområden i andraspråsutvecklingen*, sid 39–75.

Inför träff 4

Läs sid 76-93. Observera hur mycket du samtalar med olika barn. Reflektera över om det finns barn som du pratar mer eller mindre med, och fundera över varför det kan vara så.

TRÄFF 4 – Likvärdig förskola

Likvärdighet och ett interkulturellt förhållningssätt är två grundstenar i verksamheter som möter barn som utvecklar ett andraspråk. Alla barn ska ha möjlighet att göra sin röst hörd, och ett annat modersmål får aldrig vara ett hinder för oss att förstå vad barnet vill uttrycka. Genom att arbeta interkulturellt får vi inte bara djupare insikt i barnens och deras familjers liv, utan också en bredare förståelse för världen omkring oss.

Gör så här

Samtala gärna i samma grupper som vid tidigare träffar. Börja med att varje deltagare delar sina observationer och reflektioner kring vilka barn som fått mer eller mindre samtalstid. Ge varje person 3–5 minuter att berätta om sina upplevelser, följt av 5–10 minuter där övriga deltagare får ställa nyfikna och klargörande frågor.

När alla fått delge sina observationer, sammanfatta era reflektioner kort och gå därefter igenom frågorna nedan, en i taget. Se till att alla får komma till tals och uppmuntra varandra genom att ställa nyfikna frågor under samtalets gång.

Avsluta träffen med en runda där varje deltagare lyfter fram *two stars and a wish* från träffen: två nya insikter eller lärdomar samt en ny fråga, fundering eller önskan.

Frågor

- Vilken skillnad upplever du mellan att ha höga förväntningar och ha höga krav?
- Vilka strategier har ni för att ta reda på barnens förkunskaper om de saknar verbalt språk eller orden på svenska? Är dessa strategier gynnsamma för alla barn? Behöver de förbättras/utvecklas? På vilket sätt?
- Vad innebär likvärdighet i material och miljö ur ett interkulturellt perspektiv för er?
- Hur vill ni beskriva interkulturellt förhållningssätt och vad betyder det för er? Hur arbetar ni med läroplanens skrivningar om kulturell identitet idag? Hur kan ert arbete utvecklas?

Inför träff 5

Läs sid 94–127. Gå igenom barnböckerna på er avdelning och anteckna vilka olika texttyper som är representerade. Notera även vilka kulturer och perspektiv som kommer till uttryck i böckerna.

TRÄFF 5 – Litteracitet och genrepedagogik

Vad betyder begreppet litteracitet och hur kan vi främja det? Hur kan högläsning stödja språkutvecklingen, särskilt för barn som lär sig svenska som andraspråk? Genom att introducera olika typer av texter får barnen möjlighet att utveckla ett rikt ordförråd och använda språket i olika sammanhang.

Gör så här

Diskutera gärna i samma grupper som vid tidigare träffar. Börja med att varje deltagare berättar vilka texttyper som fanns representerade bland böckerna på avdelningen, samt vilka kulturer och perspektiv som fanns representerade. Ge varje deltagare 3–5 minuter att dela sina upptäckter, följt av 5–10 minuter där övriga ställer nyfikna och klargörande frågor.

När alla delgett sina upptäckter, sammanfatta era reflektioner och gå därefter igenom resterande frågor, en i taget. Se till att fördela tiden så alla får möjlighet att delta. Uppmuntra till ett aktivt samtal där alla får komma till tals och ställ nyfikna frågor till varandra.

Frågor

- Vilken texttyp var mest representerad bland böckerna på avdelningen, och varför tror ni det är så? Vad skulle behövas för att få en bredare representation i utbudet?
- Vilka perspektiv var representerade i böckerna på avdelningen? Hur tänker ni kring utbudet kopplat till Chimamanda Ngozi Adichies berättelse om ”en enda berättelse”?
- Hur planerar ni för ”högläsning för alla”?
- Hur använder ni texter för att uppnå läroplanens mål kring ”förmåga att ... berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften”?

Inför träff 6

Läs sid 128–139 och reflektera kring hur du ger förutsättningar för dialogisk interaktion och monologiskt berättande.

Träff 6 – Kommunikation

Språket blir levande genom kommunikation. När barnet kan uttrycka sina tankar och känslor vet vi att vi har gjort skillnad. Som pedagog har du en viktig roll i att inspirera till språkanvändning under hela dagen.

Gör så här

Diskutera gärna i samma grupp som vid tidigare träffar. Börja med att varje deltagare delar sina reflektioner kring förutsättningarna för dialogisk interaktion och monologiskt berättande. Ge varje person 3–5 minuter, följt av 5–10 minuter för nyfikna och klargörande frågor från gruppen.

Gör sedan en övning där ni går laget runt och ställer ja/nej-frågor, som exempelvis: “Har du ätit idag? Har du planer för helgen? Gillar du äpplen?” Ta sedan en ny runda med öppna frågor som: “Vad har du ätit idag? Vilka planer har du för helgen? Vilken är din favoritfrukt?” Diskutera skillnaderna mellan frågetyperna och reflektera över vilken sorts frågor som främjar dialog. Se till att fördela tiden så att det finns utrymme för de efterföljande frågorna.

Frågor

- Hur kan ni planera för språklig undervisning i samband med de friare aktiviteterna?
- Hur kan ni stötta barn i början av sin andraspråsutveckling till såväl dialogisk interaktion som monologiskt berättande? Vad behöver ni tillföra/förändra för att skapa dessa förutsättningar?
- Vad tänker ni kring att barn ska vara producenter i sin lärande situation, snarare än konsumenter?

Avslutning

Gör en individuell reflektion utifrån *five fingers feedback*.

När alla är klara, dela med varandra vad era fingrar representerar. Reflektera sedan gemensamt över vad ni vill utveckla vidare för att stärka andraspråksutvecklingen hos de flerspråkiga barnen.

